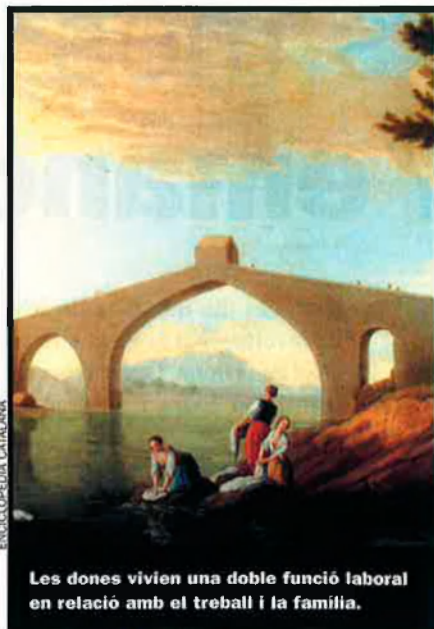

Les dones treballadores

En el darrer terç del set-cents, les dones van protagonitzar l'arrencada industrial pròpia d'aquest període. Van participar de ple en unes transformacions que acabarien conformant el mercat de treball.

ENCICLOPÈDIA CATALANA

Les dones vivien una doble funció laboral en relació amb el treball i la família.

A la Catalunya del darrer terç del set-cents cristal·litzaven un seguit de transformacions que s'havien anat gestant des de mitjan del set-cents i que Pierre Vilar resumeix amb el terme d'arrencada industrial. El procés d'especialització regional que es va produir a Catalunya i la intensificació dels intercanvis van generar una expansió econòmica espectacular i un increment demogràfic sense precedents. La protoindústria, els tallers artesans, la vinya i l'especialització de conreus, el servei domèstic, el comerç menut i les naixents fàbriques d'indianes van ser els àmbits on el treball femení es va desenvolupar. Les dones, per tant, participaren de ple en aquestes transformacions, que acabarien conformant el mercat de treball i protagonitzarien bona part de les migracions internes que facilitaren els transvasaments de població indispensables per fer aparèixer el dit mercat. Aquesta tendència expansiva de l'economia catalana no va estar exclosa de noves formes de desigualtat que apareixien al costat de les ja existents. Aquest text vol posar en evidència,

primer, aquells processos de desigualtat que afectaren les dones i que són específics d'aquest període, i en segon lloc, la resposta de les dones treballadores al projecte de la nova societat emergent, on liberalisme i patriarcat es construïen mútuament.

Els pensadors il·lustrats i els fisiòcrates ben aviat varen descobrir la rendibilitat de reconduir el treball de les dones cap a les noves fàbriques existents. El projecte polític dels ideòlegs del nou ordre burgès passava per trencar la unitat domèstica com a nucli de producció, reproducció i consum i substituir-la per l'escissió entre la casa com a unitat de reproducció i consum, i la fàbrica com a unitat de producció. Aquesta operació passava per reconduir el treball femení cap a la fàbrica, una tasca que implicava minar i socavar l'antiga cultura del treball, així com l'organització social del temps de les dones. Paral·lelament es desenvolupava una cultura del treball on la jerarquització de tasques compensava la liberalització del treball indispensable per a l'emergència de l'economia de mercat. A finals del segle XVIII

el comte de Carpio plantejava: *"los cordones, botones, encajes, bordados y otras manufacturas de esta especie son suficientes para las manos de una mujer y un niño y no deben ocupar a un hombre digno por otra parte de más sólido e importante trabajo"*. La precisió, la laboriositat, o la capacitat de concentració eren atributs que s'infravaloraven i alhora integraven els trets de gènere que caracteritzen el treball de les dones. La infravaloració del treball femení construïda mitjançant elements polítics ideològics i simbòlics provoca l'aparició del mercat de treball segmentat, i per tant, la desigualtat de salaris entre homes i dones és un fet. L'ofensiva ideològica del patriarcat no es queda aquí; en el reglament d'escoles públiques de nenes de l'any 1783, s'especifica que *"el fin y objeto principal de las escuelas es fomentar la fe católica... y las labores propias de su sexo... para hacer progresos en la virtud, manejo de sus casas y en las labores que las corresponden"*. La doble jornada laboral de les treballadores quedava formalment exposada. Liberalisme i patriarcat esdevenien dues cares de la mateixa moneda.

La resistència de les dones treballadores a aquesta embranzida modernitzadora i patriarcal va residir a treure el màxim partit dels aprenentatges seculars de què havien gaudit al marge de les institucions de poder polític, d'accés a la cultura o d'accés als oficis formalment reconeguts. Els referents femenins del set-cents els trobem en els moviments migratoris desenvolupats per dones, en el desenvolupament de la doble identitat laboral en relació amb el treball i la família, en el paper de les dones en les economies de la improvisació, però especialment en la creació, manteniment i sostenibilitat de les xarxes relacionals fonamentalment femenines.

Montserrat Carbonell